

Vem kan/får kalla sig dykläkare?

Några funderingar sommaren 2024 av Hans Örnhammar.
Presenterad i nyhetsbrev hösten 2024

Jag trodde jag var hyfsat informerad när det gäller dykerimedicin, men häromdagen började jag tvivla på detta när jag inte ens kunde för mig själv definiera vilka som är dykarläkare i Sverige. Inte heller kunde jag finna någon lista över utbildade dykarläkare i Sverige.

Min första kontakt med ämnet var 1967 när jag började som amanuens på Flyg och navalmedicinska laboratoriet i Lund. Chefen där, min forskningshandledare, prof Claes Lundgren ansvarade då för dykerimedicensk utbildning i försvaret genom att föreläsa på marinens läkarfackkurs i Karlskrona. På den tiden var utbildningen 14 dagar inklusive grundläggande dykutbildning och FU från 18 meter i tanken.

När jag disputerat och min handledare flyttat till USA erbjöds jag att ta över utbildningen i Karlskrona från 1977 och vidare. Utbildningens mål var, då som nu, att förse marinen med läkare för de dykande förbandens behov i såväl fred som mobilisering och krig.

Svensk yrkesdykning krävde inte formell utbildning och licens förrän i början på 1980-talet då även hälsokrav för civil yrkesdykning infördes. Yrkesdykare som var intresserade av att ha en god hälsa i sitt arbete undersöktes inte sällan enligt marinens Sub-3 protokoll av läkare utbildade i marinen

Sportdykningen hade via de olika organisationerna formulerat hälsokrav genom ffa CMAS (Svenska sportdykarförbundet, SSDF) och PADI (Sveriges dykarskolors riksförbund, SDR). Friskintygen utfärdades av legitimerade läkare utan att någon formell utbildning i dykerimedicin krävdes, men det var till stor del marint utbildade läkare som genomförde undersökningarna.

Hyperbarmedicinen växte fram i Sverige på 1960-talet genom doktorerna Francis Benson, Lennart Kaijser och Per-Olof Barr, uppbackade av professor Carl Magnus Hesser vid Karolinska Institutet i Stockholm och Laborator Claes Lundgren vid Fysiologiska institutionen i Lund. Kliniska kammare inrättades vid Karolinska sjukhuset i Stockholm och vid Bodens lasarett medan forskningskammaren vid Fysiologen i Lund stöttade den kliniska verksamheten i södra Sverige. Verksamheten genomfördes med stöd från läkare utbildade vid marinen.

Vid sekelskiftet uppkom genom SSDF ett önskemål om en lista över läkare som utförde friskintyg för dykning och genom en enkät sammanställdes en lista med namn på läkare som gjorde hälsoundersökningar. En lista med namn lades på SSDF hemsida. I min egenskap av förbundsläkare höll jag, genom kontakt med intresserade läkare, listan uppdaterad.

För att harmonisera krav på utbildning för yrkesdykning, och hälsokrav för dykning i Europa skapades European Diving Technology Committee, EDTC 1973. Sverige hade stort inflytande genom förste ordförande Kk Bo Cassel och den medicinske representanten professor Hans Röckert, marinens dyköverläkare. När professor Röckert gick bort erbjöds jag rollen som medicinsk representant för Sverige och fick då rollen som samordnande för arbetet med

hälsokrav och utbildningskrav för läkare. På 1990-talet började arbetet med att harmonisera hälsokraven för dykning och år 2011 presenterades ett curriculum för utbildning av läkare i tre nivåer: 1. Undersökande läkare, 2 dykarläkare med tryckkammarkompetens och 3 expert i dykerimedicin.

I ett försök att harmonisera utbildningen och kvalitetsgranska lärosäten infördes genom Diving Medical Advisory Committee, DMAC, ett granskningsprotokoll med ett detaljerat formulär för redovisning hur utbildningen genomförs. Certifieringen avser endast själva utbildningsplattformen inte de elever som utbildats. Exempel på certifierade skolor är University of Stellenbosch, SA, Norska marinens utbildning Haakonsværn, DDRC i Plymouth, England. Hela listan om 12 lärosäten finns på <https://www.dmac-diving.org/courses/>. Tyvärr finns ingen svensk utbildare med på listan. Detta är sannolikt beroende på det faktum att Sverige inte har samma kontakt med Nordsjödykning och annan internationell dykning som övriga länder på listan.

År 2004 övertog professor Mats Hagberg vid Göteborgs Universitet rollen som svensk representant i EDTC och strax därefter startade utbildning av civila dykarläkare till nivå 1 i Göteborg. Utbildningen, som motsvarande en veckas akademiska studier, följde EDTC curriculum anpassat för svenska förhållanden. Betyget fördes in i Ladoc och en lista över utbildade skapades. De som så önskade kunde få sin kontaktinfo införd på en lista som lades ut på webben så att dykare och andra intresserade skulle kunna se vilka som var utbildade enligt EDTC norm. I och med att det fanns en universitetsbaserad lista som uppdaterades avseende EDTC krav på repetitionsutbildning/ vidareutbildning vart 5:e år så fanns det ingen anledning att behålla SSDF lista varför den drogs in.

I början av 2020-talet meddelar professor Mats Hagberg att det inte finns resurser vid GU att hålla listan över dykarläkare aktuell utan svenska dykarläkare bör lista sig på European Diving Medical Directory, EDMD.eu. Denna lista hade uppkommit genom EDTC försorg. Listan ligger på en plattform som använder modern webteknik och kontaktinformationen visas grafiskt på en kartbild över Europa. Även om websidan fungerar grafiskt så finns det svårigheter att nå webansvarig och det är för mig lite oklart hur kompetenskontrollen går till även om regelverket på hemsidan hänvisar till "National Coordinators". När man idag tittar på listan finner man 15 namn på svenska läkare som gör FTD. Antalet utbildade i Sverige är betydligt större och det saknas flera namn på läkare, som jag vet vidmakthåller sin kompetens genom repetitionsutbildning, och som gör FTD. Finns dessa inte på listan för att de inte önskar vara där eller för att de inte lyckas nå webansvarig?

Vid studier av förekomst av dykarläkare i Europa på EDMD karta slår det en också, att det är förvånande få dykarläkare i Norge, Tyskland och England medan dykläkartätheten förefaller påtagligt mycket högre i södra Europa och i Holland och Belgien. Detta gör att man ifrågasätter listans relevans.

Enligt den officiella norska listan över utbildade dykarläkare i Norge, <https://www.statsforvalteren.no/siteassets/fm-rogaland/dokument-fmro/helse-og-sosial/oversyn-og-statistikk/dykkerleger.pdf> så finns det strax över 100 läkare, alla med

uppfylla krav på repetitionsutbildning. Kontakt med kollega Jan Risberg i Norge leder till informationen att Norge, England och Holland godkänner FTD-intyg från respektive länder.

Då jag är pensionär sedan flera år tillbaka så har jag små möjligheter att aktivt påverka utvecklingen, men jag tycker nog att vi borde ha en öppen lista över utbildade läkare, som gör FTD, och en plats där man kan se vilka som utbildats enligt den europeiska norm som finns, inte minst för att utbildningen skall få ett akademiskt värde och kunna ingå i CV. Enligt mitt sätt att se är det då dessa läkare som kan kalla sig dykläkare eller dykarläkare som många föredra att kalla det.